

ORTADOğU GÜNDEMİ

30 Mart-5 Nisan 2020

2020

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye:

Uluslararası Suriye Destek Grubu'nun İnsani Erişim Çalışma Grubu toplantısı, İsviçre'nin Cenevre kentinde video konferans yoluyla yapıldı. Yapılan toplantıda Birleşmiş Milletler (BM) Suriye Özel Temsilcisi Geir O. Pedersen, Suriye'nin yeni tip Koronavirüs salgınına önleyemeyecek derecede büyük risk altında olduğunu söyledi. Toplantıya katılan Türkiye'nin BM Daimî Temsilcisi Feridun Sinirlioğlu da salgının ülke geneline yayılmış olabileceğini ve kuzeybatıda sıkışıp kalan Suriyeliler için yıkıcı sonuçlar doğurabileceğini belirtti.¹

Birleşmiş Milletler (BM) Suriye Özel Temsilcisi Geir O. Pedersen'in özel danışmanı Najat Rochdi konuyla ilgili açıklamalarda bulundu. Rochdi, Suriye'de yeni tip koronavirüs riski nedeniyle "yeni" ve "benzersiz" bir durumla karşılaştıklarını belirterek, "Suriye genelinde insani yardımlar, daha önce hiç bu kadar kritik olmamıştı. Tüm Suriyeliler ve onlara yardım sağlayanlar risk altında" uyarısında bulundu.²

• Suriye Rejim Bölgesi:

İsrail, Suriye'nin Humus kentindeki Şayrat Hava Üssü'nde Suriye rejimi askeri yetkilileri, İran Devrim Muhafızları, Lübnan Hizbullahı ve aralarında Kudüs Gücü lideri İsmail Kaani'nin de bulunduğu toplantıyı savaş uçakları ile hedef aldı. Suriye rejiminin resmi haber ajansı SANA tarafından yapılan açıklamaya göre saldırıya hava savunma füzeleri ile yanıt verildi. Saldırıya yönelik İsrail tarafından net bir açıklama gelmedi. Bu saldırının İran'da baş gösteren koronavirüs salgını nedeniyle İsrail'in, bu ülkenin Suriye'deki etkinliğine gözlerini kapamayacağına dair bir mesaj olduğu şeklinde yorumlandı.³

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) veliaht prensi Muhammed bin Zayed ve Beşar Esad telefonda görüştü. Veliyaht prens, Esad'a sürmekte olan koronavirüs salgını için destek mesajlarını ilettiler. Bu durumun Suriye'nin 2011 yılında çıkarıldığı Arap Ligi için bir geri dönüş ışığı olduğuna dair yorumlar yapıldı.⁴

Suriye'de, özellikle çöl kısmında IŞİD hücreleri artmaya ve daha aktif hale gelmeye başladı. Humus çölünde Al-Rashwaniya köyü yakınlarında IŞİD hücreleri bir albay olmak üzere 3 rejim askerini ele geçirip infaz etti.⁵

• Fırat'ın Doğusu:

ABD öncülüğündeki IŞİD Karşıtı Uluslararası Koalisyon Güçleri, Suriye Demokratik Güçleri'nin (SDG) kontrolünde olan Haseke ve Şedadi'deki hastane ve hapisanelere yeni tip koronavirüs (Kovid-19) salgınına karşı kullanılmak üzere 1 milyon 200 bin dolar değerinde malzeme sağladıklarını bildirdi.⁶

Haseke iline bağlı Kamışlı ilçe merkezinde varlık gösteren Esed rejimine bağlı güçler, bölgeden geçen terör örgütü YPG/PKK'nın bünyesinde bulunan sözde Asayiş güçlerine ait bir araca ateş açtı. Olay sonucunda YPG/PKK mensubu bir terörist hayatını kaybetti. Bunun üzerine YPG/PKK bölgeye kendi güçlerini sevk ederek ilçe merkezinin giriş ve çıkışlarını kapattı. Rusya da tarafları sakinleştirmek için ilçeye asker gönderdi.⁷

Barış Pınarı Harekâtı ile terörden arındırılan Rasulayn ilçe merkezinin güneyindeki Tel Temir beldesine bağlı Aburaseyn köyünde YPG/PKK'lı teröristlerin, Suriye Milli Ordusu (SMO) askerlerinin bulunduğu cephe hattına sızma girişiminde bulunması üzerine çatışma çıktı. Bölgedeki Esed rejimi güçleri de çatışmaya katılarak YPG/PKK'ya destek sağladı. Bu sırada Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) de obüs atışlarıyla YPG/PKK mevzilerini hedef aldı. Olayda şu ana kadar 2 SMO askeri şehit olurken, 4 YPG/PKK'lı terörist ile 2 rejim askerinin öldürüldüğü öğrenildi. Çatışmaların başlaması üzerine Rus askerleri olayların yaşandığı köye intikal ederken, ABD askerleri de Tel Temir'e ulaşarak beldeyi çevreledi.⁸

Barış Pınarı Harekâtı bölgesine sızma girişimlerinde bulunan ve taciz atışları yapan 52 YPG/PKK'lı terörist, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından yürütülen başarılı operasyonlar sonucu etkisiz hale getirildi.⁹

• İdlib:

Esed rejimi ve destekçilerinin saldırılarında yerinden edilen yaklaşık 35 bin sivil, Türkiye'nin Rusya ile vardığı mutabakat neticesinde 6 Mart'ta yürürlüğe giren ateşkesle evlerine döndü.¹⁰

Rusya'nın Suriye'deki Tarafları Uzlaştırma Merkezi, Suriye'nin Halep bölgesinde ortak Rus-Türk devriyesinin gerçekleştirildiğini belirtti. Merkez Başkanı Oleg Juravlyov, bugünkü basın toplantısında, "Halep bölgesinde, Vahşiya - Bir es-Sabah - Herbol - Şeyh Aysa - Vahşiya güzergahında, Türk Silahlı Kuvvetleri ile koordineli devriye gerçekleştirildi" şeklinde bir açıklama yaptı. Ayrıca Kuveyris Hava Üssü - Metras Hava Üssü-Ayn İsa-Mahmudlu -Kuveyris Hava Üssü güzergahında da hava devriyesi gerçekleştirildi.¹¹

Suriyeli muhalif bir komutanın aktardığı bilgilere göre İdlib bölgesinde Türkiye'nin desteğiyle Suriye Milli Ordusu ve Ulusal Kurtuluş Cephesi üyelerinden oluşan 6 yeni muhalif tugay kurulacak. Bu tugayların Suriye muhalif liderliğinin yönetiminde olacağı belirtildi.¹²

• Fırat Kalkanı/ Afrin Bölgesi:

Milli Savunma Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre Fırat Kalkanı Harekatı bölgesine sızma girişiminde bulunan ve taciz atışları yapan 16 YPG/PKK'lı terörist Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından yürütülen başarılı operasyonlarla etkisiz hale getirildi.¹³

■ FİLİSTİN/İSRAİL GÜNDEMİ:

• Siyaset:

Netanyahu ile koalisyon hükümeti kurmayı kabul eden Gantz arasında geçtiğimiz hafta yapılan görüşme sonucu anlaşmaya dair önemli ilerlemeler kaydedildiği ve iki parti liderinin müzakere ekiplerine en kısa zamanda Mavi ve Beyaz ile Likud arasında bir koalisyon anlaşması yapma talimatı verdiği belirtildi. Batı Şeria'nın ilhak edilmesi konusunda tartışmaların ise sürdüğü söylendi.¹⁴ Ancak Gantz'ın liderliğini yaptığı ittifaka gereğinden fazla sayıda ve kritik bakanlıkların verileceğinin duyulması nedeniyle mevcut sağ ittifakın merkezinde bulunan Likud ve destekçisi Yamina milletvekillerinden itirazların yükselmeye başladığı ifade edildi.¹⁵

Diğer yandan bu görüşmelerin uzaması nedeniyle hükümeti kurmakla görevlendirilen Gantz'ın, Cumhurbaşkanı'na başvurarak hükümet kurma süresinin iki hafta daha uzatılmasını talep ettiği bildirilmiştir.¹⁶

İsrail güçlerince Filistin yönetimine bağlı Kudüs İşleri Bakanı Fadi el-Hedmi, 3 Nisan günü Doğu Kudüs'te evine yapılan baskının ardından gözaltına alınmış, daha sonra aynı gün serbest bırakılmıştı. İsrail polisi, Filistin yönetimine bağlı Kudüs Valisi Adnan Gays'ı da evinde gözaltına aldı, herhangi bir sebep belirtilmedi.¹⁷

Geçtiğimiz hafta, İsrail'e ait 3 savaş uçağının Lübnan hava sahasını kullanarak Suriye'deki bazı noktaları hedef aldı. Bunun üzerine Lübnan Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, tüm dünyanın yeni tip koronavirüsle mücadele ettiği bu dönemde gerçekleşen söz konusu ihlalin Lübnanlıların güvenliğine yönelik bir tehdit olarak tanımlandığı ve New York'taki Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine (BMGK) ileterek şikayetçi oldukları bildirildi.¹⁸

• Sağlık & Sosyal Hayat:

İsrail'de yeni tip koronavirüs vaka sayısı 8430'a ulaşırken, virüs nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısının 49'a yükseldiği bildirildi.¹⁹

İsrail Sağlık Bakanı ve eşi, Kovid-19 testinin pozitif çıkması sebebiyle kendilerini izole ettiler, Netanyahu da bu sebeple tekrar karantinaya girdi.²⁰

Diğer yandan, İsrail, Ultra Ortodoks Yahudi şehri Bnei Brak'ı, koronavirüs sebebiyle kısıtlanmış bölge ilan etti ve giriş-çıkışa kapattı. Kasaba içinde ve kasaba dışına olan hareketliliğın sadece tıbbi sebeplerle gerçekleştirilebileceği bildirildi.²¹

Ayrıca, İsrail'in tıbbi malzeme eksikliğini tamamlama görevini üstlenen Mossad'ın, bazı bilinmeyen kaynaklardan ülkeye çok sayıda maske, solunum cihazı ve ihtiyaç duyulan diğer tıbbi malzemeleri gizlice getirdiği iddia edildi.²²

Filistin Sağlık Bakanı ise Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde yeni tip Kovid-19 vaka sayısının 217'ye çıktığını bildirdi. Filistin'de Kovid-19 kaynaklı ilk can kaybı 25 Mart'ta Kudüs'ün kuzeybatısındaki Biddu beldesi sakini 60 yaşındaki bir kadın hastanın hayatını kaybetmesiyle kayıtlara geçmişti. Ayrıca, 2 Nisan'da çıkarılan kararnameyle olağanüstü halin 30 gün daha uzatılmasına karar verildi.²³ Gazze'deki Filistin Sağlık Bakanlığı Sözcüsü ise koronavirüs test kitlerinin günler içinde tükeneceğini, uluslararası kuruluşlara yardım çağırısında bulunduğunu söyledi.²⁴ Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) tarafından Gazze'de inşa edilen Filistin'in en büyük sağlık merkezi olan Dostluk Hastanesi ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın talimatıyla Kovid-19'la mücadele için Filistin makamlarına devredildi.²⁵

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset:

Irak'ta hükümeti kurma görevini üstlenen Adnan el-Zurfi'nin oluşturduğu kabine listesini ve izleyeceği hükümet programını onaylanması için parlamentoya gönderdiği ve artık parlamentodan güvenoyu oturumu için tarih alınmasını beklemeye başladığı öğrenildi.²⁶ Irak Parlamentosu'na gönderilen hükümet programında koronavirüs ile mücadele, KBY ile ilişkiler ve kadın haklarının geliştirilmesi gibi çok çeşitli konularda Zurfi Hükümeti'nin izleyeceği politikaların ipuçları paylaşıldı. Kabinesini ehil kişilerden oluşturduğunu belirten Zurfi'nin kabine adaylarının özgeçmişlerini parlamentoya yollaması için iki günü olduğu kaydedildi.

3 Ocak 2020 tarihinde ABD'nin SİHA saldırısıyla öldürülen İran Devrim Muhafızları Ordusu Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'nin yerine gelen İsmail Kaani'nin, üst düzey Iraklı yetkililerle görüşmek ve hükümeti kurmak üzere görevlendirilen el-Zurfi'nin adaylığına karşı lobicilik faaliyetlerinde bulunmak için Bağdat'a gittiği iddia edildi.²⁷

Aralık ayında istifa eden ancak yeni hükümet kurulamadığı için başbakanlık görevini geçici olarak sürdüren Adil Abdulmehti, Irak hükümeti tarafından yetkilendirilmeksizin ülke içinde saldırı eylemleri düzenleyen grupların ya da askeri operasyonlara kalkışanların Irak'ın ege-

menlik haklarını ihlâl etmiş olacağını, dolayısıyla tarafların eylemlerinden ötürü mesul tutulacağını açıkladı.²⁸ Abdulmehti'nin açıklamasının New York Times tarafından da paylaşılan "Irak'taki ABD güçlerinin ülkedeki İran destekli Ketaib Hizbullah (Hizbullah Tugayları) unsurlarına karşı operasyon düzenlenmesi için Pentagon'dan talimat aldığına" yönelik haberin eresinde yapılması dikkat çekti.

Pentagon'un, Anbar vilayetindeki Ayn el-Esad Üssü ile Erbil'deki Harir Askeri Üssü'ne Patriot Hava Savunma sistemi bataryaları konuşlandırmasının üzerine Irak Başbakanı Adil Abdulmehti'nin, 2 Şubat'ta ABD Savunma Bakanı Mark Esper'e yazdığı mektup sosyal medyada yayımlandı.²⁹ Mektubuna Irak-ABD ilişkilerinin önemini ve tüm alanlarda bu ilişkilerin güçlendirilmesinden yana olduğunu belirterek başlayan Abdulmehti'nin, ABD'nin Ayn el-Esad ve Harir Askeri Üssü'ne yerleştirmek istediği Patriot bataryaları konusuna değinerek bu konunun yeni hükümet kurulana kadar ertelemesini talep ettiği öğrenildi. Mektupta ayrıca Patriot sisteminin bölgede konuşlandırılmasının Irak'taki yabancı güçleri korumak yerine bunun tersi bir eylem olarak algılanacağı konusunda uyarılarda bulunan Abdulmehti, sistemin kurulması noktasında Irak parlamentosuna müracaat edilmesinin gerekliliğinin altını çizdi.

• Güvenlik:

Pentagon'un Anbar vilayetindeki Ayn el-Esad Üssü ile Erbil'deki Harir Askeri Üssü'ne Patriot Hava Savunma sistemi bataryaları konuşlandığı kaydedildi.³⁰ Kaynaklar, ABD'nin Patriot hava savunma sistemini konuşlandırmak için Irak hükümetinin onayını alıp almadığını teyit edemezken sistemlerin ise kurulum aşamasında olduğu öğrenildi. Amerikalı kaynaklar, Patriot sisteminin Irak'ta artık daha az sayıda askerle ve daha az sayıda üsten faaliyetlerini sürdüreceği Amerikan askerlerini İran ve İran'a bağlı gruplardan koruma amaçlı yerleştirildiğini bildirdi.³¹ Öte yandan, Patriot sistemlerinin kurulmasına tepki gösteren İran Dışişleri Bakanlığı, ABD'yi 'koronavirüs felaketinin ortasında Ortadoğu'yu felakete götüreceği adımlar atmakla suçladı.³² ABD'yi savaş kışkırtıcılığı yapmakla itham eden dışişleri bakanlığı açıklamasında bölgedeki ABD askeri operasyonlarının istikrarsızlığa neden olduğu ve Irak hükümetinin ve halkının çıkarlarına tezat oluşturduğu vurgulandı.

Donald Trump, Twitter üzerinden yaptığı paylaşımında İran'ın veya İran'a bağlı grupların, Irak'taki ABD askerlerine/varlığına karşı sinsi bir saldırı hazırlığında olduğuna dair istihbarata sahip olduklarını açıkladı.³³ Bunun gerçekleşmesi durumunda İran'ın ağır bir bedel ödeyeceğini belirten Trump'a cevap ise yine Twitter üzerinden İran Dışişleri Bakanı Cevad Zarif'ten geldi.³⁴ Zarif, İran'ın milyonlarca vekil gruba sahip olmasının imkânsız olduğunu ve suikastlerde bulunan ABD'nin aksine İran'ın sadece meşru müdafaa hakkı doğrultusunda hareket ettiğini vurguladı.

ABD öncülüğündeki IŞİD karşıtı koalisyon güçleri, Kerkük'teki K1 Askeri Üssü'nden ve Habaniye'deki Takaddum Hava Üssü'nden çekilerek üsleri Irak ordusuna teslim etti.³⁵³⁶ Böylelikle Anbar'daki Kaim Askeri Üssü ve Musul'daki Kayyara Askeri Üssü'nden sonra koalisyon güçleri, geçtiğimiz aydan bu yana dört üstün çekilmiş oldu.

NATO Genel Sekreteri Stoltenberg, NATO'nun Irak'taki misyonunu arttırma konusunda üye ülkelerin anlaşmaya vardığını duyurdu.³⁷ Stoltenberg, Irak Ordusuna ve güvenlik kuvvetlerine sağlanan NATO eğitim misyonunun daha fazla personeli kapsayacak şekilde genişletileceğini belirtti.

Kerkük'te IŞİD tarafından gerçekleştirildiği öğrenilen bombalı saldırı sonucu en az üç Irak askerinin hayatını kaybettiği, iki askerinin ise yaralandığı açıklandı.³⁸ Öte yandan, Diyala vilayetinde Irak güçlerinin IŞİD hedeflerine karşı yürüttüğü operasyonda terör örgütüne ait dört militanın öldürüldüğü bildirildi.³⁹

• Ekonomi:

Irak Petrol Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada mart ayı boyunca 105 milyon varil petrol satıldığı ve Irak'ın bu satışlardan yaklaşık 3 milyar dolar elde ettiği belirtildi.⁴⁰ Mart ayı verileri ışığında Irak'ın ham petrol satışından elde ettiği gelirin, petrol fiyatlarındaki çarpıcı düşüş nedeniyle neredeyse yarı yarıya düştüğü kaydedilirken, devlet bütçesinin yüzde 90'ından fazlasının petrol gelirlerine bağlı olduğu Irak'ta ekonomi kaynaklı tehdit giderek büyümektedir. Uzmanlar şubat ayında 98 milyon varil ham petrol satarak 5,5 milyar dolar gelir sağlayan Irak'ın daha fazla satış yapmasına rağmen aylık petrol gelirlerinin neredeyse yarı yarıya azalmasını ülke için tehlike çanlarının çaldığı yönünde yorumlamaktadır. Henüz parlamentoda onaylanmayan 2020 bütçesinde petrol fiyatını varil başına 56 dolar olarak baz alan Irak'ta, petrol fiyatlarının bu seviyelerde seyretmesi durumunda hükümetin aylık 4 milyar dolar borçlanmak zorunda kalacağı ve kamu sektörü çalışanlarının maaşlarının ödeme noktasında önemli sorunlar yaşayacağı belirtilmektedir.

Hollanda'nın Bağdat Büyükelçisi Eric Strating, sosyal medya hesabı üzerinden yaptığı açıklamada koronavirüs salgını nedeniyle Hollanda'nın Birleşmiş Milletler (BM) aracılığıyla Irak'a 2 milyar dolarlık yardım yapacağını duyurdu.⁴¹

• Sosyal Hayat:

Irak Medya ve İletişim Kurumu, Reuters Haber Ajansı'nın ülkedeki lisansının üç ay boyunca askıya alındığını duyurdu.⁴² Kararın, Reuters'ın 'Irak'ta koronavirüse yakalanan ve virüs nedeniyle ölen kişi sayısının Sağlık Bakanlığı yetkilerinin açıkladığından çok daha fazla olduğuna dair 'asılsız' iddiaları içeren bir haber paylaşması dolayısıyla alındığı belirtildi. Habercilik li-

sansının dondurulmasının yanı sıra ajansın 21 bin dolarlık para cezasına çarptırıldığı öğrenilirken, Reuters'ın ayrıca toplumsal güvenliği tehlikeye attığı için Irak halkından özür dilemesi talep edildi. Iraklı yetkililerin bu kararı ise BM Irak Yardım Misyonu ve Gazetecileri Koruma Komitesi gibi uluslararası kuruluşlardan tepki topladı.⁴³

Dünya Sağlık Örgütü'nün Irak Temsilcisi Adham İsmail, ülkede yapılan test sayısındaki kayda değer artış nedeniyle Irak'taki koronavirüs vaka sayısının önümüzdeki günlerde çarpıcı bir şekilde yükselmesinin beklendiğini bildirdi.⁴⁴ Ayrıca koronavirüs testi için Bağdat, Basra ve Necef'te üç laboratuvarın faal duruma geldiği ve bu sayede birkaç hafta önce günlük 100 testin yapıldığı Irak'ta test sayısının günlük 4,500 dolaylarına yükseldiği kaydedildi.

Son verilerin ışığında Irak Sağlık Bakanlığı ülkede koronavirüs salgını nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısının 56'ya, toplam vaka sayısının ise 878'e yükseldiğini açıkladı.⁴⁵

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Güvenlik:

Kerkük'ün Dibis bölgesinde gerçekleştirilen IŞİD saldırısında Irak Ordusu'na bağlı üç askerin hayatını kaybettiği, ikisinin ise yaralandığı açıklandı.⁴⁶ Kerkük Ortak Operasyonlar Komutanı Saad Harbiye tarafından yapılan açıklamada, saldırının bölgede devriye görevi icra eden askeri birliklere yönelik gerçekleştirildiği belirtildi.

Irak'ın Kerkük vilayeti, terör örgütü IŞİD'in sık sık hücre yapılanmaları vasıtasıyla terör saldırılarına maruz kalmaktadır. Özellikle Kerkük merkezinde bulunan bölgeler ile Kerkük'ün Dakuk ve Havice ilçesinde 2019'un başından bu yana çok sayıda terör saldırısı gerçekleştirilmiştir. Bu saldırıların özellikle bölgedeki güvenlik kontrol noktaları ve devriye görevi icra eden güvenlik güçleri ile sivil yerleşim yerlerine düzenlendiği gözlemlenmektedir. Diğer yandan geçtiğimiz günlerde Kerkük'te üç askerin hayatını kaybettiği saldırının, ABD'nin Kerkük'teki K1 Askeri Üssü de dahil bazı üslerden çekilmesinin hemen ardından gerçekleşmiş olması, özellikle Irak'ın kuzeyindeki vilayetlerde bulunan mevcut IŞİD varlığına dair önemli sorgulamalara neden olabilecektir. Zira IŞİD tehdidinin devam ettiği tek vilayet Kerkük olmayıp, Diyala ve Selahaddin gibi Irak'ın kuzeyindeki diğer vilayetlerde de IŞİD militanlarının yarattığı güvenlik tehdidi önemli ölçüde devam etmektedir.

Haşdi Şaabi güçlerinin, Diyala'da terör örgütü IŞİD'e yönelik operasyon başlattığı açıklandı.⁴⁷ Hanekin ilçesinin güneyinde başlatılan operasyonun, IŞİD kalıntılarını ortadan kaldırılarak bölgenin tam anlamıyla güvenlik altına alınması amaçlı başlatıldığı ifade edildi. Öte yandan IŞİD'in, Diyala'da özellikle sivillere yönelik saldırıları devam etmektedir. 4 Nisan Cumartesi

günü IŞİD militanlarının sivillerin bulunduğu bir yolcu otobüsüne saldırması sonucu otobüste bulunan üç sivilin hayatını kaybettiği, çok sayıda sivilin yaralandığı belirtildi.⁴⁸

Musul'un Telafer ilçesine bağlı Termi bölgesindeki dağlık alanda seyir halinde bulunan bir aracın geçtiği sırada IŞİD militanlarının yerleştirdiği el yapımı patlayıcının infilak etmesi sonucu bir kişi hayatını kaybetti, iki kişi de yaralandı.⁴⁹ Olaya ilişkin sosyal medya hesabından açıklama yapan Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Fatih Yıldız, IŞİD'in bölgeden uzaklaştırıldığı fakat kalıntılarının zarar vermeye devam ettiğini vurguladı.⁵⁰

• Sağlık & Sosyal Hayat:

Kovid-19 salgını nedeniyle Irak'ta hayatını kaybedenlerin sayısı 61'e ulaşırken, Kerkük'te hayatını kaybedenlerin toplamda 4 kişi olduğu belirtildi.⁵¹ Ayrıca Kerkük'te Kovid-19 tespit edilen 4 kişinin ise tedavilerinin tamamlanarak taburcu edildikleri açıklandı.⁵²

Irak'ın Diyala vilayetinde, Valiliğin Kovid-19 sebebiyle İran'dan ithal edilen ürünlere yasak getirmesi sonucu bölge halkının temel gıdalara erişemediği ve mevcut gıda ürünlerinin fiyatlarının ise oldukça yükseldiği belirtildi.⁵³ Özellikle marketlerdeki sebzelerin tükenmek üzere olduğunu aktaran bölgedeki market işletmecileri, yalnızca İran'dan değil, normal zamanlarda Türkiye'den de sebze ithal edildiğini fakat Türkiye'den alınan sebze yüklü tırların salgın döneminde Bağdat-Bakuba arasındaki kontrol noktalarından Hanekin'e geçişine büyük oranda izin verilmediği ifade edildi.

■ IKBY GÜNDEMİ

Irak'ta hükümetin kurulmasıyla yetkilendirilen Adnan el-Zurfi'nin Irak Parlamentosu'na sunduğu kabine programı, IKBY basını tarafından, Bağdat-Erbil ilişkilerinin geleceği ve Erbil'in hukuki statüsüne değinilmemesi nedeniyle eleştirilmiştir. Kürt siyasi partiler, "ortaklığa saygı duyulmalıdır" ifadesini kullanarak hem Irak'ın birliği hem de bütün etnik grupların Irak kaynaklarından yararlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca IKBY basınında Zurfi'nin kabine programı eski Başbakan Haydar el-Abadi'nin programına benzetilmektedir. Bu nedenle Kürt siyasi partilerin Zurfi'ye vereceği desteğin Zurfi'nin gelecek hafta yapılması beklenen IKBY ziyaretinin ardından netleşmesi beklenmektedir.^{54 55 56}

IKBY Başbakanlık Sözcüsü yaşanan kriz nedeniyle "IKBY iç gelirinin yüzde 75'inin kaybedildiğini" açıkladı. Diğer yandan memur maaşlarının eksik ödenmesi yerine 45 veya 60 günde bir maaş ödenmesi tartışılmaktadır. Bu tartışmalara rağmen IKBY bakanlar kurulunun toplantısının ardından yapılan açıklamada "memur maaşlarının azaltılması söz konusu değil" denilmiştir.^{57 58 59 60 61}

IKBY Eğitim Bakanlığından yapılan açıklamada 2 Mayıs'ta okulların açılmasının beklendiği söylenmiştir. Diğer yandan internet altyapısındaki yetersizlikler nedeniyle uzaktan eğitim konusunda yaşanan sorunlar devam etmektedir. IKBY'deki eğitim uzmanları, uzaktan eğitim modelinin daha önce kullanılmadığı gerekçesiyle eğitmen ve öğrencilerin bu konuda tecrbez olduğu ve bu durumun sistemin işlerliğine zarar verdiğini belirtmişlerdir.^{62 63}

IKBY Dış İlişkiler Bölümü Başkanı Sefin Dizayi, IKBY'nin Erbil'de diplomatik misyonu bulunan ülkelerden yardım istediğini söyledi. Dış İlişkiler Başkanlığı tarafından yapılan başka bir açıklamada "Yurt dışında bulunan IKBY vatandaşlardan acil bir gelişme olmadığı takdirde buldukları yerde kalmaları" istendi. Yaşanan salgının IKBY'deki sağlık koşullarının yetersizliğini ön plana çıkardığı belirtilirken, petrol fiyatlarındaki düşüş nedeniyle gerekli yatırımın yapılmadığı ifade edildi.⁶⁴⁶⁵⁶⁶ Diğer yandan, IKBY'nin İnan sınırında kontrol sağlanamaması salgının IKBY zerindeki etkisini arttırmaktadır. Bu kapsamda Süleymaniye Emniyet Müdürlüğü tarafından IKBY'ye kaçak yollarla giren 23 kişinin yakalandığı açıklandı.⁶⁷ Ayrıca IKBY'de tespit edilen 214 Kovid 19 vakasından, 74'ünün iyileşerek taburcu edildiği, buna karşın üç kişi daha hayatını kaybettiği açıklandı.⁶⁸

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Körfez lkeleri genel:

Körfez lkelerinin koronavirüs ile mücadelesi devam etmektedir. Güncel rakamlara bakıldığında, Suudi Arabistan'da vaka sayısı 2,385, koronavirüs sebebiyle ölen kişi sayısı 34 ve iyileşen hasta sayısı toplam 488'dir. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)'de vaka sayısı 1,505 ve ölü sayısı 10 iken, toplam iyileşen hasta sayısı 125'tir. Katar'da vaka sayısı 1,325 ve ölü sayısı 3'tür. Katar'da iyileşen hasta sayısı ise 109'dur. Kuveyt, Umman ve Bahreyn'de ise diğer üç Körfez ülkesine kıyasla daha az vaka ve daha az koronavirüs kaynaklı ölüm görülmektedir.

• Suudi Arabistan:

Mart ayının başında Suudi Arabistan ve Rusya'nın petrol üretiminde kesintiye gidilmesi konusunda anlaşamamaları üzerine üreticiler petrol arz miktarlarını artırmış ve petrol fiyatları 30 doların da aşağısına kadar inmişti. Bunun zerine, Suudi Arabistan ve Rusya'nın tekrardan müzakere çabaları başlamış ve 9 Nisan tarihi yeni bir OPEC toplantısı için geçici olarak belirlenmişti. Konuyla ilgili yaptığı açıklamada Kremlin sözcüsü Dimitri Peskov, Devlet Başkanı Putin'in yapıcı müzakereler yapma müzakerelerin gerçekleşmesi konusunda istekli olduğunu ve bunun uluslararası enerji piyasasını stabil hale getirmenin tek yolu olduğunu belirtti. ABD Başkanı Donald Trump tarafından petrol üretimi hususunda küresel arzın %10'u kadar bir kesintiye gidilebileceği belirtilmişti. Suudi Arabistan ve Rusya'da, son dönem yapılan üretim

kesintileri sayesinde dünyanın en büyük üreticisi konumuna yükselen ABD'nin de petrol üretimi kesintisine katılmasını istiyor. Fakat Donald Trump, OPEC'in işlevselliğini eleştirmiş ve gerekirse petrolün ABD'ye girişine gümrük tarifeleri uygulayabileceğini belirtmişti. Bunun yanında ABD ve Rusya'da, üretimde yapılacak kesintilerin nasıl belirleneceği hususunda bir anlaşmaya da varmış değillerdir.⁶⁹ Bunun yanında, petrol piyasalarında arz miktarının artması ve fiyatların düşmesi sebebiyle, 2002 yılından beri üretim kesintilerine katılmayan Norveç de diğer ülkelerin üretimde kesintiye gitmeleri halinde tek taraflı olarak üretimde kesintiye gidilmesine hazır olduğunu belirtti.⁷⁰

Petrol piyasalarının belirsizliğinden büyük oranda olumsuz etkilenen Suudi milli petrol şirketi Aramco, olası bir OPEC toplantısının gündeme gelmesi nedeniyle tekrardan 1.7 trilyon dolar olarak piyasada değerlendirildi. Geçtiğimiz haftalarda Suudi Arabistan ve Rusya arasındaki petrol üretim kesintisi üzerinde yaşanan anlaşmazlık sebebiyle düşen Aramco hisseleri, borsada %2.8 oranında yükselerek, 32.55 riyale yükseldi. Bu yükselişin ardından hisseler tekrardan %0.5 oranında değer kaybetti. Aralık 2019'da hisse fiyatlarının zirveyi gördüğü Aramco, Nisan ayına kadar toplamda %27 oranında hisseler bazında değer kaybetti. Suudi Arabistan, hisselerinin düşüşünü engellemek ve piyasalara yön vermek amacıyla Aramco'nun aylık fiyatlandırmasını erteledi. Suudi Arabistan'ın söz konusu hamlesi fiyatlandırmanın olası OPEC toplantısından sonra yapılması amacını taşımaktadır.⁷¹

• Birleşik Arap Emirlikleri:

BAE Merkez Bankası, koronavirüse karşı alınan önlem paketini toplamda 70 milyar dolara çıkardı. Ayrıca, Merkez Bankası daha önceki önlem paketinde açıklanan paketin perakende işyerleri ve şirketler için geçerliliğini 2020 yılının sonuna kadar uzattı.⁷² Paket dahilinde bankaların nakit akışını karşılaması amacıyla piyasaya 16,6 milyar dolar (61 milyar BAE Dirhemi) sürüldü. Bunun yanında, finansal önlemleri hayata geçiren merkez bankasında bir görev değişikliğine gidildi. Kurumun başkanlığına Abdülhamit Said getirildi. Said'in 35 yılın üzerinde bankacılık ve finansman konularında tecrübesi bulunmaktadır. 2014 yılından beri merkez bankasının başında Mübarek Raşid el-Mansuri görev yapmaktaydı.⁷³

Koronavirüs sebebiyle alınan önlemler Körfez ekonomilerini gittikçe daha zor bir duruma sokmaktadır. Koronavirüs sebebiyle BAE'de iş yapma koşullarının kötüleştiği ifade edilirken, Suudi Arabistan'da iş yapma koşulları son on yılda en başarısız seviyesine indi. BAE şirketleri üçüncü takip eden ay içerisinde de istihdam seviyesini azaltmak zorunda kalırken, istihdam rakamlarında güncel düşüşün en keskin düşüş olduğu belirtildi. BAE'nin finans merkezi Dubai, insanların hareketliliğine yeni kısıtlamalar getirmek zorunda kaldı ve caddelerin temizlenmesi için iki hafta boyunca 24 saat çalışılacağı kaydedildi. Süre içerisinde sadece sü-

permarketler, eczaneler ve yemek siparişi servisleri çalışır durumda olacak.⁷⁴

Her 5 yılda bir iş çevrelerini bir araya getirmek amacıyla Le Bureau International des Expositions (Uluslararası Sergiler Bürosu) tarafından düzenlenen Expo'nun 2020 yılında Dubai'de düzenlenmesi planlanmıştır. Fakat koronavirüs sebebiyle BAE, Expo 2020'nin, Ekim 2021 tarihine ertelenmesini önerdi. BAE'nin planına göre Expo, 1 Ekim 2021 ile Mart 2022 arasında düzenlenebilir. BAE'nin söz konusu önerisi Uluslararası Sergiler Bürosu nezdinde 21 Nisan 2020 tarihinde tartışılacak. BAE'nin önerisinin kabul edilmesi için büroya üye 170 ülkenin üçte ikisinin öneri metnini desteklemesi gerekmektedir. Nihai kararın verilmesi için ise haziran ayındaki toplantının beklenmesi gerekecektir. Dubai 2020'den sonra Expo'nun bir sonraki turu ise 2025 yılında Osaka, Japonya'da düzenlenmesi beklenmektedir.⁷⁵

• Yemen:

Geçtiğimiz hafta Suudi Arabistan topraklarının balistik füze ve insansız hava araçları ile vurulması sonrası Husiler saldırıları üstlenmişti. Riyad'da ve Cizan, Necran, Asir'de Husiler tarafından üretildiği iddia edilen İHA'ların ve balistik füzelerin kullanıldığını Husilerin askeri sözcüsü Yahya Seri açıklamıştı. İHA'ların türünün Sammad-3 ve kısa mesafe balistik füzelerin türünün ise Zülfikar olduğu açıklamaları yapılmıştı. Suudi Arabistan makamları tarafından yapılan açıklamada ise Cizan'ı hedefleyen balistik füzenin düşürüldüğü açıklanmıştı.⁷⁶

Suudi Arabistan liderliğindeki Arap Koalisyonu'nun sözcüsü Albay Turki el-Maliki, koalisyon güçlerinin Husilere yönelik saldırıların yanında, İran Devrim Muhafızları'nın Yemen'deki danışmanlarına da saldırı düzenlendiğini bildirdi. Husilere yönelik saldırılarda balistik füzelerin yapımında kullanılan siteler hedef alındı.⁷⁷ Fakat koalisyon sözcüsünün iddiaları, İran Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Abbas Musavi tarafından yalanlandı.

Mart ayının başından itibaren Suudi Arabistan sınırındaki el-Cevf vilayetinin Husiler tarafından teslim alınmasından sonra, Marib'e ilerleyiş devam etmekteydi. Hafta içerisinde Suudi Arabistan'ın sahada desteklediği İslah'a bağlı kuvvetler kayıplar verdiler.⁷⁸ Marib için mücadelelenin sürdüğü Yemen'de Husiler, Suudi Arabistan koalisyonu güçlerinden 80 askerin öldürüldüğünü iddia ettiler. Marib vilayetinde Sirwah bölgesinde çatışmalar yoğun şekilde devam ediyor.⁷⁹

Sahada devam eden askeri durumun gerginleşmesi ve saldırıların Suudi Arabistan içerisine yapılmaya başlanması sebebiyle Suudi Arabistan, Husiler ile diyalog çağrısını yineledi. Suudi Arabistan, Husi milislerinin temsilcileri ve meşru Yemen hükümetini Suudi Arabistan'ın Yemen Büyükelçisi Muhammed el-Cabir ile görüşmeye davet etti. Fakat Husilerin halen bu davete bir cevap vermedikleri ifade edilmektedir.⁸⁰

Hafta içerisinde Aden’de bir askeri konvoyun geçişi sırasında yol kenarından patlayıcılar infilak ettirildi. Koalisyon güçlerine bağlı iki aracın imha edildiği saldırıyı henüz üstlenen olmadı. Saldırı sonrası herhangi bir can kaybı veya yaralı durumu da rapor edilmedi.⁸¹

• **Katar:**

Koronavirüs ile mücadele kapsamında Katar’da sıkı önlemler alınmaya devam etmektedir. Ülkedeki toplam koronavirüs vakalarının sayısı 1325’e ulaşmıştır.

Bunun yanında, Katar’daki iş akitleri biten 400 Mısırlı tekrardan ülkelerine dönme hususunda Mısır’ın harekete geçmesi beklenmektedir. 400 işçinin Katar’dan geri alınması için Mısır otoriteleri henüz herhangi bir girişimde bulunmadı. Mısır’ın söz konusu tavrının Körfez krizi ile ilgili olabileceği düşünülmektedir.⁸²

• **Kuveyt:**

Kuveyt’te görülen koronavirüs vaka sayısı 556 ve ölü sayısı 1 iken, iyileşen hasta sayısı 99’dur.

• **Umman:**

Umman’da görülen koronavirüs vaka sayısı 298 ve ölü sayısı 2 iken iyileşen hasta sayısı 61’dir.

• **Bahreyn:**

Bahreyn’de görülen koronavirüs vaka sayısı 698 ve ölü sayısı 4 iken ülkede iyileşen hasta sayısı 427’dir.

■ KUZEY AFRİKA GÜNDEMİ

• **Libya:**

Türkiye’nin desteklediği Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) güçleri geçtiğimiz hafta boyunca Hafter kuvvetlerine yönelik operasyonlarına devam etmiştir. Bayraktar TB2 SİHA’larla Libya’nın doğusu Sirte/Vişka bölgesi başta olmak üzere Rigdalin, Vatya operasyon bölgelerinde de bulunan çok sayıda hedef imha edilmiş, Libya Ulusal Ordusu (LUO) ciddi asker ve teçhizat kaybına uğratılmıştır. Yine geçtiğimiz hafta Libya kıyılarında bulunan TSK’ya ait savaş gemileri RIM66 orta menzilli hava savunma füzesi ile LUO unsurlarına ait bir SİHA’yı düşürmüştür. UMH’nin bu saldırılarına cevap olarak LUO, UMH kuvvetlerine ait bir adet L39 savaş uçağı düşürmüş fakat pilotları sağ kurtulmuşlardır.⁸³

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres, Hafter'i Libya'daki şiddetin sorumlusu olarak göstermiştir. Hafter'in en son gerçekleştirdiği Trablus saldırısının çatışmayı tetiklediğini savunmuş ve BM'nin öncelikli hedefinin bu çatışmaların durdurulmasının sağlanması olduğunu vurgulamıştır. Genel Sekreter yeniden tüm tarafları çatışmanın taraflarından ve destekçilerinden ateşkes talep etmiştir.⁸⁴

AB Libya'ya yönelik BM silah ambargosunun kontrolünü sağlamak ve Libya'da ki çatışmalara engel olmak adına 31 Mart'ta süresi dolan "Sofya Operasyonu"nun ardından "İrini Operasyonu"nu başlatacaklarını duyurmuştur. Yunanca "barış" anlamına gelen İrini'nin ikincil görevleri ise Libya'dan petrol, ham petrol ve rafine petrol ürünlerinin yasadışı ihracatını izlemek ve engellemek, uçaklarla bilgi toplamak ve devriye gezerek insan kaçakçılığı ve insan ticareti ağlarının iş modelini bozarak stabilizasyonu sağlamak olarak ifade edilmiştir.⁸⁵

• Tunus:

Tunus Sağlık Bakanlığı'nın açıklamalarına göre KOVID-19'a yakalanan vaka sayısı 495'e yükselmiş ve virüs kaynaklı olarak 18 kişi hayatını kaybetmiştir.⁸⁶ Ülkenin 24 büyük yerleşim yerinin 22'sinde ortaya çıkan vakalar; Aryana, Ben Arus, Manuba ve başkent Tunus'ta yoğunlaşmaktadır. Yine Tunus Sağlık Bakanlığı açıklamalarına dayandırılan kaynağa göre, 19.725 kişinin gönüllü karantina altında bulunduğu ve 5.462 kişinin ise günlük olarak tıbbi birimlerce takip edildiği bildirilmiştir.⁸⁷

Tunus'ta geçtiğimiz Çarşamba gününden bu yana 5736 kişiye Kovid-19 testi yapılmıştır. Çin tarafından yapılan yardımların ulaşmasının ardından Tunus'ta günlük 250 ile 500 kişiye test yapılmaktadır. Tıbbi malzeme ve maske yardımlarına ek olarak Huawei tarafından da sağlık programları ile ilgili teknoloji transferi gerçekleştirilmiştir. Paketin içerisinde Tunus yetkililerinin krizi uzaktan yönetmesine izin veren telekonferans sistemi programları bulundurmaktadır.⁸⁸

Tunus'ta KOVID-19 önlemleri çerçevesinde ilan edilen sokağa çıkma yasağının 19 Nisan'a kadar uzatılmasıyla⁸⁹, düşük gelir bölgelerindeki insanlar yasağı protesto etmek için sokaklara döküldü. Tepkiler insanların işlerine gidemedikleri için hayatlarını sürdürmekte zorlanmalarından kaynaklanmaktadır. Hükümet 6 Nisan'a kadar ihtiyacı olan kişilere nakdi yardım olarak 150 milyon dinar (50 milyon avro) dağıtmayı taahhüt etmiştir.⁹⁰

• Cezayir:

Alınan önlemler çerçevesinde Cezayir'de sokağa çıkma yasağı 2 hafta daha uzatılmıştır. Koronavirüs vaka sayısı 1251'e yükselmiş ve virüs kaynaklı hayatını kaybedenlerin sayısı ise 130'a ulaşmıştır.⁹¹Durum değerlendirmesi yapan Cumhurbaşkanı Abdelmecid Tebbun, hü-

kümetin enerji gelirlerindeki düşüşe rağmen yeni tip koronavirüs salgını ile mücadele edebildiğini söyleyerek, Cezayir halkından koronavirüsün yayılmasını önlemek için alınan ihtiyati tedbirlere ve doktorların tavsiyelerine uymalarını istemiştir.⁹²

Koronavirüsün petrol talebini azaltması ve Suudi Arabistan-Rusya fiyat savaşından kaynaklanan çifte şok, petrol fiyatlarında ciddi bir düşüşe neden olmuştur. Ülke gelirlerinin büyük bir kısmının petrol gelirleriyle karşılayan Cezayir, bu krizden önemli derecede etkilenmektedir. Bu duruma karşı bir önlem olarak ise giderlerini %30 oranında düşürerek kemer sıkma politikası uygulayacak olan Tebun yönetimini, pandeminin devam etmesi durumunda zor günler beklemektedir.⁹³

• Fas:

Fas Sağlık Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre Kovid-19 virüsüne yakalanan 883 kişi bulunmaktadır ve bu virüs kaynaklı olarak 58 kişi hayatını kaybetmiştir. Koronavirüs vakalarının en fazla olduğu şehirler Kazablanka, Marakeş, Fas, Meknes ve başkent Rabat olarak açıklanırken tespit edilen 883 vakanın %53'ü erkek %47'si ise kadındır.⁹⁴

Fas, deniz sınırlarının sınırlandırılmasına ilişkin 37-17 ve 38-17 numaralı yasaları resmileştirdi. Karar 30 Mart Pazartesi günü Resmî Gazete' de yayınlanmıştır. Bu yasayla beraber Fas karasularını 12 mil olarak belirleyerek münhasır ekonomik bölgesini 200 mile, kıta sahanlığını ise 350 mile kadar genişletmiştir. Kabul edilen kanunla birlikte Fas, Batı Sahra bölgesini de kapsayan deniz alanıyla Güneybatı sınırını La Güera şehrine ve Kuzeydoğuda ise Saidia'dan belirlemiştir.⁹⁵

Aşırı söylemleri ile tanınan Selefi lider Şeyh Ebu Naim, 3 Nisan Cuma günü bir yıl hapse ve 200 dolar para cezasına çarptırıldı. Bir videoda yetkililerin camileri kapatma kararına, KOVİD-19 salgınının yayılmasını durdurmak için bir dizi tedbire yönelik açıklamalarının ardından, nefret ve şiddete teşvik ettiği ve kamu düzeninden ödün vermekle suçlanmıştır ve cezası terör davalarından sorumlu Rabat Temyiz Mahkemesi tarafından verilmiştir.⁹⁶

• Mısır:

Mısır Sivil Havacılık Bakanı Muhammed Manar Enabah Mısır özel havayolu şirketlerinin temsilcileri ile bir araya gelerek, koronavirüs pandemisinin özel havacılık sektörü üzerindeki etkilerini görüştü. Mısır'ın özel havayolu şirketleri bakana, koronavirüs krizinde şirketlerin kayıplarını durdurmak için müdahale çağrısında bulundu.⁹⁷

Kültür Turizmi Derneği Mali İşler Sorumlusu Ehab Abdel Aal Mısır'ın turizm sektörünün ülkenin uluslararası uçuşlarının askıya alınmasından Nisan ortasına kadar 2,5-3 milyar dolar kaybedeceğini tahmin ettiğini söyledi.⁹⁸

Mısır Cumhurbaşkanı Abdulfettah el-Sisi yetkililere, koronavirüs krizinde gıda güvenliği konusundaki küresel endişelerin artması nedeniyle temel malların rezervlerini artırmalarını söyledi.

Mısır Devlet Bakanı Ali Moselhy, bu ayın başlarında Mısır'ın iyi stok yaptığını, 3,5 aylık tüketim için yeterli buğday stokuna, 4 ay için yeterli pirinç rezervine ve Ekim ayına kadar yeterli bitkisel yağ rezervine sahip olduğunu ifade etti.⁹⁹

Husi'lerin Yüksek Siyasi Konseyi'nden bir yetkili, Mısır hükümetini Yemen'deki Suudi mahkumları şu anda Suudi Arabistan'da gözaltında olan Hamas üyeleriyle takas etme girişiminde araboluculuk yapmaya çağırırdı. Öneri Huthi hareketinin lideri Seyyid Abdülmalik El-Houthi tarafından yapıldı.¹⁰⁰

Mısır sağlık bakanlığı Mısır'da toplam koronavirüs vakasının 1.070'e, ölen kişi sayısının da 71'e yükseldiğini ve iyileşen hasta sayısının da 306'ya ulaştığını söyledi. Bakanlık vakaların yüzde 70'inden fazlasının daha önce açıklanan olumlu vakalarla temas halinde olan, kalanların da yakın zamanda yurtdışından dönen Mısırlılar olduğunu söyledi. Buna karşılık, sağlık bakanlığı yurt dışından dönenlerin iki hafta yerine 28 gün karantinada kalmaları gerektiğini duyurdu.¹⁰¹ AB, Mısır'da artan Kovid-19 vakalarından sonra Mısır'a 96 milyon dolara kadar mali yardım sözü verdi.¹⁰²

KAYNAKÇA

- 1 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/bm-suriye-covid-19-salginini-onleyemeyebilir-471645.html/>
- 2 <https://www.aa.com.tr/en/latest-on-coronavirus-outbreak/covid-19-in-syria-new-situation-un-adviser/1790200/>
- 3 <https://syrianobserver.com/EN/news/57108/israel-targets-iranian-commanders-in-syrian-base-near-homs.html/>
- 4 <https://www.voanews.com/middle-east/uae-crown-prince-chats-syrian-president-apparent-bid-improve-ties/>
- 5 <http://www.syriaahr.com/en/?p=158951/>
- 6 <https://www.newsmaker.news/c/2020/04/us-1-2-million-coronavirus-assistance-from-the-us-to-the-dsg-controlled-areas-in-syria.html/>
- 7 <https://www.almasdarnews.com/article/russian-military-deploys-to-qamishli-city-after-syrian-security-forces-open-fire-on-kurdish-police//>
- 8 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/4-ypg-pkk-terrorists-killed-in-northern-syria/1789893/>
- 9 <https://twitter.com/tcsavunma/>
- 10 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/idlibde-ateskesten-sonra-yaklasik-35-bin-sivil-evlerine-dondu/1784585/>
- 11 <https://tr.sputniknews.com/rusya/202004021041737211-rusya-ile-turkiye-suriyenin-halep-bolgesinde-ortak-devriye-gerceklestirdi/>
- 12 <https://aawsat.com/english/h/home/article/2206751/six-new-brigades-coordinate-turkish-army-idlib/>
- 13 <https://twitter.com/tcsavunma/>
- 14 <https://www.timesofisrael.com/with-gantz-on-patio-and-pm-inside-sides-say-progress-made-toward-unity-govt/>
- 15 <https://www.timesofisrael.com/unity-government-nears-completion-as-yamina-readies-to-bolt/>
- 16 <https://www.haaretz.com/israel-news/elections/.premium-gantz-to-ask-president-rivlin-for-extension-in-forming-unity-government-1.8742025>
- 17 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-polisi-kudus-valisini-gozaltina-aldi/1792927>
- 18 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/lubnan-israil-ihlallerini-bmgkye-sikayet-etti/1790166>
- 19 <https://www.timesofisrael.com/>
- 20 <https://www.aljazeera.com/news/2020/04/israel-health-minister-coronavirus-top-officials-isolate-200402110043764.html>

- 21 <https://www.aljazeera.com/news/2020/04/israel-locks-ultra-orthodox-town-coronavirus-200403142825030.html>
- 22 <https://www.jpost.com/Israel-News/Mossad-bought-10-million-coronavirus-masks-last-week-622890>
- 23 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistinde-kovid-19-vaka-sayisi-217ye-yukseldi/1792666>
- 24 <https://www.timesofisrael.com/gaza-running-out-of-coronavirus-tests-warns-hamas-run-health-ministry/>
- 25 https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika%27nin_gazze_de_insa_ettigi_hastane_korona_ile_muca_delede_filistinlilerin_umudu_olacak-56272
- 26 "Iraq's PM-Designate Sends Policy Plans To Parliament". *Rudaw*, 4 Nisan 2020. <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/04042020/>
- 27 "New Iranian Commander Courts Top Iraqi Officials To Dismiss PM-Designate". *Kurdistan24*, 2 Nisan 2020. <https://www.kurdistan24.net/en/news/8ceb604e-90a8-44cc-8fac-a2b9b90a1a9a/>
- 28 "Iraqi PM Warns Against Further Attacks As Pentagon Plans To 'Destroy' Militias". *Rudaw*, 30 Mart 2020. <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/300320202/>
- 29 "Irak Başbakanı Abdulmehdi'den ABD'ye 'Patriot Meselesini Erteleyin' Mektubu". *Anadolu Ajansı*, 1 Nisan 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-basbakani-abdulmehdiden-abdye-patriot-meselesini-erteleyin-mektubu/1787789/>
- 30 "Irak'ta Patriot Hava Savunma Sistemi Ile İlgili Çelişkili Açıklamalar". *Şarkul Avsat*, 1 Nisan 2020. <https://aawsat.com/turkish/home/article/2211036/%E2%80%8Bbirakta-patriot-hava-savunma-sistemi-ile-ilgili-%C3%A7eli%C5%9Fkili-a%C3%A7%C4%B1klamalar/>
- 31 "US Deploys Patriot Air Defense System To Iraq". *Rudaw*, 30 Nisan 2020. <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/300320203/>
- 32 "Iran Warns US After Patriot Deployment To Iraq". *Rudaw*, 1 Nisan 2020. <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/01042020/>
- 33 Erişilebilir <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1245396884040097792/>
- 34 Erişilebilir <https://twitter.com/JZarif/status/1245592834175946754>
- 35 "Kerkük'te ABD Askerleri K1 Üssü'nü Irak Askerlerine Devretti". *Anadolu Ajansı*, 29 Mart 2020 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kerkukte-abd-askerleri-k1-ussunu-irak-askerlerine-devretti/1784123>
- 36 Erişilebilir <https://twitter.com/OIRSpox/status/1246376926882803718/>
- 37 "NATO Plans To Expand Mission In Iraq: Report". *Al-Masdar News*, 3 Nisan 2020. <https://www.almasdarnews.com/article/nato-plans-to-expand-mission-in-iraq-report/>
- 38 "Bomb Attack Kills 3 Soldiers In Iraq's Kirkuk". *Anadolu Ajansı*, 3 Nisan 2020. <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/bomb-attack-kills-3-soldiers-in-iraq-s-kirkuk/1791291>

- 39 "Iraqi Forces Kill 4 ISIS Terrorists In Diyala". *The Baghdad Post*, 1 Nisan 2020. <https://www.thebaghdadpost.com/en/Story/47736/Iraqi-forces-kill-4-ISIS-terrorists-in-Diyala/>
- 40 "Price Crash In Iraq Oil Earnings". *Middle East Tribune*, 1 Nisan 2020. <https://www.middleeasttribune.com/price-crash-in-iraq-oil-earnings/>
- 41 "Hollanda'dan Irak'a 2 Milyon Dolar". *Kurdistan24*, 4 Nisan 2020. <https://www.kurdistan24.net/tr/news/9a0ca433-5f4a-4b6b-bf23-a810dfcdb255/>
- 42 "Iraq Denies Coronavirus News Report; Suspends Reuters' Licence". *Al Jazeera*, 3 Nisan 2020. <https://www.aljazeera.com/news/2020/04/iraq-denies-coronavirus-news-report-suspends-reuters-licence-200403084708197.html/>
- 43 "UNAMI, Press Organisations Defend Reuters After Ban Over Coronavirus Reporting". *Rudaw*, 4 Nisan 2020. <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/030420202>
- 44 "Iraq Denies Coronavirus News Report; Suspends Reuters' Licence". *Al Jazeera*, 3 Nisan 2020. <https://www.aljazeera.com/news/2020/04/iraq-denies-coronavirus-news-report-suspends-reuters-licence-200403084708197.html>
- 45 "Irak'ta Coronavirüsten Ölümlerde Artış". *Kurdistan24*, 5 Nisan 2020. <https://www.kurdistan24.net/tr/news/ac2699f6-9eda-4607-968c-9cbc1da8c9a5>
- 46 <https://www.middleeastmonitor.com/20200404-iraq-3-soldiers-killed-by-bombing-in-kirkuk/>
- 47 <https://www.almasdarnews.com/article/iraqi-forces-launch-new-military-operation-in-northeast-province/>
- 48 <https://www.iraqinews.com/iraq-war/islamic-state-targets-vehicle-kills-civilians-on-board-north-of-diyala/>
- 49 <https://twitter.com/kerkuknet/status/1246849121715130369?s=20>
- 50 https://twitter.com/FATIHYILDIZ_MFA/status/1246860401276583937?s=20
- 51 <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>
- 52 <https://twitter.com/kerkuknet/status/1246893484478476289?s=20>
- 53 <http://kirkuknow.com/en/news/61853>
- 54 <http://skurd.net/2020/04/03/%D8%B2%D9%88%D8%B1%D9%81%DB%8C-%D9%87%DB%95%D9%86%DA%AF%D8%A7%D9%88%DB%8C-%DB%8C%DB%95%D9%83%DB%95%D9%85-%D8%A8%DB%86-%D9%BE%DB%8E%D9%83%D9%87%DB%8E%D9%86%D8%A7%D9%86%DB%8C-%D8%AD%D9%83%D9%88%D9%85>
- 55 <https://www.peyserpress.com/detail/5062>
- 56 <https://www.sharpress.net/all-detail.aspx?Jimare=166765&fbclid=IwAR28t2aLoo0jmHowkwjCLDHG0vDNdSHJqGIkiSKlcBryivkYrHDHuyiykzY>
- 57 http://drawmedia.net/page_detail?smart-id=5620&fbclid=IwAR0FZoRaO_Vt1CCHhrMNzDNXmLar0RtYmjoeDawRoCfJmsWDNlGWcV1oM8

- 58 http://drawmedia.net/page_detail?smart-id=5620&fbclid=IwAR0FZoRaO_Vt1CCHhrMNzDNXxMLar0RtYmjoeDawRoCfJmsWDNlGWcV1oM8
- 59 http://drawmedia.net/page_detail?smart-id=5613&fbclid=IwAR0WgHWIM3gNgxNJbel8eF9jL-A7ddcdQqUsC2ooTi8z5dH1qa1Sl0r3e2Y
- 60 <http://www.basnews.com/index.php/so/news/kurdistan/592985>
- 61 <https://www.kurdistan24.net/so/news/3e4f6039-d4da-4b9a-9216-2f61172f6324?fbclid=IwAR0V-XNWASrjor6BHZJq7NlIFTcx0alj1H-02w72qXbWBZUKU1ywwiiAF4>
- 62 https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/020420208?fbclid=IwAR1FfEha4Xh_sapcxNVYTAAumvztUYlaf_XPbJHi4PUnhTTv48SRfLLstww
- 63 <https://www.sharpress.net/op-detail.aspx?jimare=166522&fbclid=IwAR1D82bKCghLxBtBNOKIV8XKTBzKIU88zibl5UrAWZNUddlysKvYqoPbjy8>
- 64 http://skurd.net/2020/04/02/%d8%af%d8%a7%d9%85%db%95%d8%b2%d8%b1%d8%a7%d9%88%db%95%db%8c%db%95%d9%83%db%8c-%d9%83%d8%a7%d8%b1%db%8c%da%af%db%95%d8%b1%db%8c-%d8%a6%db%95%d9%85%d8%b1%db%8c%d9%83%d8%a7-%d8%a8%d8%a7%d8%b3-%d9%84/?fbclid=IwAR1CFcoCfy5Y_w8y5h7br3RLycRDVNCuHhNbPHSFuyRZxttECbl1Z88Uiwc
- 65 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/310320201?fbclid=IwAR0WgHWIM3gNgxNJbel8eF9jL-A7ddcdQqUsC2ooTi8z5dH1qa1Sl0r3e2Y>
- 66 <https://www.esta.krd/news.aspx?id=2270&mapid=1&fbclid=IwAR08LR-GFbEUfMTJCqYF26ci9HxMmlSvFRh9y4-RrLJJEDaNP68kPOYftYk>
- 67 https://www.esta.krd/news.aspx?id=2277&mapid=1&fbclid=IwAR14PlcLOMewDE8t8nl4z-i8-Q6QmC4gsK_yntGlarQW6yx5GSaH5wlezv8
- 68 <https://www.kurdistan24.net/so/default>
- 69 https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-05/abu-dhabi-waives-charges-on-london-s-4-000-bed-hospital-site?utm_source=twitter&utm_content=middleeast&utm_medium=social&utm_campaign=socialflow-organic
- 70 https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-05/oil-negotiators-race-for-deal-to-stem-rout-as-leaders-snipe?utm_medium=social&utm_campaign=socialflow-organic&utm_content=middleeast&utm_source=twitter
- 71 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-04/trump-says-he-d-use-tariffs-if-needed-to-protect-oil-industry>
- 72 <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-emirates-cenbank/uae-central-bank-takes-new-anti-coronavirus-steps-bringing-stimulus-to-70-billion-idUSKBN21N069>
- 73 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-05/u-a-e-amps-up-stimulus-unveils-new-aid-package>

- 74 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-05/dubai-islamic-bank-noor-bank-exposure-to-nmc-at-541-million>
- 75 <https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-emirates-expo/uae-proposes-delaying-expo-2020-until-october-2021-due-to-coronavirus-idUSL8N2BS0DJ>
- 76 <https://www.almasdarnews.com/article/yemens-ansarallah-forces-claim-sensitive-saudi-sites-hit-in-wide-scale-missile-attack/>
- 77 <https://www.almasdarnews.com/article/saudi-coalition-targets-irgc-advisers-in-yemen/>
- 78 <https://www.almasdarnews.com/article/saudi-backed-troops-suffer-more-setbacks-as-ansarallah-forces-surround-marib/>
- 79 <https://www.almasdarnews.com/article/arab-coalition-suffers-over-80-causalities-in-failed-marib-offensive-ansarallah/>
- 80 <https://www.almasdarnews.com/article/iran-denies-saudi-arabias-claims-about-irgc-advisers-in-yemen/>
- 81 <https://www.almasdarnews.com/article/yemeni-military-convoy-comes-under-mysterious-attack-in-aden/>
- 82 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/katarda-400-misirli-isci-ulkelerine-donmek-istiyor-473458.html>
- 83 <https://twitter.com/TSKMap>
- 84 <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/guterres-haftar-triggered-recent-war-libya-attacking-tripoli>
- 85 <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/eu-finalises-operation-irini-to-enforce-libya-arms-embargo/>
- 86 http://french.xinhuanet.com/afrique/2020-04/04/c_138945359.htm
- 87 http://french.xinhuanet.com/afrique/2020-03/31/c_138933970.htm
- 88 http://french.xinhuanet.com/afrique/2020-04/03/c_138945233.htm
- 89 <https://news.gnet.tn/la-tunisie-prolonge-le-confinement-total-de-15-jours/>
- 90 https://www.lepoint.fr/monde/tunisie-le-confinement-prolonge-de-15-jours-malgre-des-manifestations-31-03-2020-2369667_24.php
- 91 <https://www.aa.com.tr/en/africa/algeria-to-impose-curfews-in-all-provinces/1792707>
- 92 <https://aawsat.com/turkish/home/article/2211001/%E2%80%8Btebbun'dan-cezayirilere-doktorların-tavsiyelerine-uyun>
- 93 <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/040520-algeria-calls-for-immediate-reduction-in-oil-production-as-opec-prepares-to-meet>
- 94 <https://www.moroccoworldnews.com/2020/04/298648/moroccos-daily-new-covid-19-cases-reach-new-high-of-128/>

- ⁹⁵ <https://elpueblodeceuta.es/art/46535/marruecos-oficializa-su-extension-maritima-hacia-aguas-espanolas-en-medio-del-covid-19>
- ⁹⁶ <http://northafricapost.com/39672-morocco-one-year-in-prison-for-salafist-abou-naim.html>
- ⁹⁷ <https://www.middleeastmonitor.com/20200401-egypts-private-airlines-call-for-aviation-minister-to-intervene-amid-coronavirus-crisis/>
- ⁹⁸ https://www.zawya.com/mena/en/economy/story/Egypt_tourism_pundits_expect_sector_losses_at_133bln_a_month_due_to_coronavirus-SNG_171339282/
- ⁹⁹ <https://www.agriculture.com/markets/newswire/update-2-egypts-sisi-calls-for-boost-of-strategic-food-reserves-during-coronavirus>
- ¹⁰⁰ <https://www.middleeastmonitor.com/20200330-houthis-ask-egypt-to-mediate-for-release-of-hamas-prisoners-in-saudi-arabia/>
- ¹⁰¹ [http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/366606/Egypt/Politics-/Egypt-coronavirus-cases-spike-by-, -bringing-total.aspx](http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/366606/Egypt/Politics-/Egypt-coronavirus-cases-spike-by-,-bringing-total.aspx)
- ¹⁰² <https://www.arabnews.com/node/1653021/middle-east>